

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Další část série článků zaměřujeme na upřesnění a objasnění některých dalších pojmů na základě připomínek a námětů čtenářů, především z těch oblastí, které již byly zveřejněny ve Vojenské mysli.

Vojenská politika státu

je souhrn účelného a navzájem spjatého úsilí a činností státu v otázkách zabezpečení ozbrojené obrany socialistické vlasti, výstavby a použití ozbrojených sil v rámci socialistického společenství plným a všestranným využíváním ekonomického, morálně politického, vojenského a vědeckotechnického potenciálu státu.

Potenciál státu

je souhrn výkonné možnosti a schopnosti státu v určité oblasti. V širším slova smyslu zahrnuje zejména lidské zdroje, zásoby, zdroje, dopravu a prostředky, které mohou být zmobilizovány a použity k dosažení určitého cíle nebo plnění jakéhokoliv úkolu.

Válečné ekonomický potenciál státu

je souhrn materiálních a lidských sil bezprostředně vyčleněných k zajištění potřeb ozbrojených sil v míru i k ekonomickému zabezpečení ozbrojeného zápasu. Je částí ekonomického potenciálu státu.

Potenciál civilní obrany státu

je souhrn jak morálně politické, odborné, technické i fyzické připravenosti obyvatelstva k obraně a ochraně teritoria státu v soudobé válce, tak i forem a způsobů zvýšení odolnosti ekonomiky státu.

Civilní obrana

je specifický druh obranné činnosti a soustava opatření, uskutečňovaná převážně nevojenskými silami socialistické společnosti účelně organizovaným a připraveným civilním obyvatelstvem k zabezpečení účinné ochrany zdraví a životů obyvatelstva, objektů národního hospodářství, kulturních hodnot, materiálních potřeb, nezbytných zdrojů a podmínek života, výroby a řízení státu před následky nepřátelských útoků a k organizaci záchranných prací po napadení s cílem maximálního snížení ztrát na obyvatelstvu, zachování chodu národního hospodářství a vytvoření podmínek pro aktivní účast obyvatelstva při obraně socialistického státního zřízení.

Je druhem strategického zabezpečení obrany země a tvoří nedílnou a významnou součást obrany socialistického státu, zabezpečující jeho stabilitu a životaschopnost v případné válce a v podstatné míře ovlivňuje celkový potenciál státu.

Generálmajor ing. Jaromír Jašek, CSc.
podplukovník ing. Břetislav Janík, CSc.

Vojsko

je 1. jednou z ozbrojených složek státu, 2. souhrnným označením pro operační svazy, svazky, útvary, jednotky, štáby, zařízení apod., 3. nadřazeným pojmem pro jednotky, útvary, svazky, zařízení určitého druh vojska nebo speciálního druhu vojska.

Ozbrojené sbory

jsou vojensky organizované a vyzbrojené části ozbrojených sil státu, určené ke společné obraně proti všem útokům nepříteli a k ochraně veřejného pořádku.

Ochranné sbory

jsou za branné pohotovosti státu nebo v době mimořádných opatření části ozbrojených sil státu, určené k ochraně státního území, osob a majetku.

Vojská rada

je stálý nebo dočasný kolektivní vojensko-politický orgán Spojeného velení, druhů ozbrojených sil, vojenských okruhů, operačních svazů, rozhodující v těsném kontaktu s místními stranickými a státními orgány o základních otázkách života a činnosti vojsk. Usnesení vojenské rady se realizují rozkazy velitele.

Generální štáb

je hlavním orgánem ministerstva obrany pro řízení a velení, pro rozpracování otázek obrany státu a plánování výstavby armády. Je ústředním plánovacím orgánem ministerstva obrany; zároveň vykonává funkci sekretariátu Rady obrany státu.

Operačně strategický svaz

je velký celek jednoho druhu ozbrojených sil nestálého organizačního složení, určený k plnění operačních (strategických) úkolů.

K operačně strategickým svazům patří front.

Tanková armáda

je operační svaz nestálého složení, určený k rychlému rozvíjení útoku na směru hlavního úderu frontu nebo k přenesení úderu na nový směr do velké hloubky až do dosažení konečného cíle frontové operace, ke zničení jaderných prostředků, záloh nepříteli, k ovládnutí důležitých prostorů a objektů v hloubce, především v prostorech zasažených údery raketového vojska strategického určení.

Tvoří ji zpravidla několik tankových svazků, svazky a útvary ostatních druhů

vojsk a speciálních vojsk a týlové útvary a zařízení.

Armádní sbor

je operačně taktický svazek pozemního vojska. Složení se řídí podle předpokládaných úkolů v operacích pozemního vojska.

Zpravidla působí v sestavě armády nebo frontu.

Operační činnost

je souhrn veškerého působení operačních a operačně strategických svazů, směřující k dosažení vítězství nad nepřítelem v operaci.

Prostor operační činnosti

je dvěma až třemi rozměry vymezená část válčistiště, v němž operační a operačně strategické svazy plánují nebo vedou operaci.

Cíl operace

je požadovaný (plánovaný) nebo dosažený výsledek činnosti operačního svazu (operačně strategického svazu), který ovlivňuje průběh a zpravidla i celkový výsledek operace.

Spočívá zpravidla ve vyřazení nebo v podstatném snížení bojeschopnosti uskupení vojsk nepříteli, ve vyřazení, zničení nebo ovládnutí prostorů, objektů či středisek, které mají význam pro politické, správní či vojenské řízení činnosti na území státu.

Období operace

je časově i prostorově vymezený úsek operace, v němž se plánuje nebo plní část celkového úkolu operačního nebo operačně strategického svazu.

Operační přestávka

je krátké časové období mezi dvěma za sebou následujícími útočnými operacemi.

Úderné uskupení vojsk

je účelná uspořádaná část operační sestavy operačního nebo operačně strategického svazu, určená k plnění dílčího úkolu, jehož splnění má rozhodující význam pro úspěšné dosažení operačního (strategického) cíle.

Je charakterizováno nadprůměrným soustředěním sil a prostředků k určité době na rozhodujícím směru činnosti.

Klasické zbraně

jsou všechny obvyklé, běžné, dosud používané zbraně a jiné prostředky k ni-

čení nepřítelů, které nepoužívají jaderné, chemické nebo biologické munice.

Okupace

je obsazení části nebo celého území jednoho nebo více států ozbrojenými silami druhého státu, nebo vojenskou koalici druhých států. Jde o dočasný stav, který sám nemůže změnit mezinárodní právní postavení daného státu, území; je spojena se zřízením okupačního režimu.

Válečný stav

je v mezinárodním právu označení pro právní vztah, který vznikl v určitém okamžiku mezi státy (koalicemi států), když tyto vstoupily mezi sebou do války.

Neodálý útok

je jedna z prvořadých, základních variant možného způsobu rozpoutání války, v níž dojde k dosažení překvapení zejména vedením úderů strategickými prostředky z hloubky, které jsou v neustálé bojové pohotovosti.

Období ohrožení

je kratší či delší časový úsek postupného narůstání mezinárodního napětí před zahájením války, v němž může dojít

k včasnému a plánovitému uvedení vojsk do bojové pohotovosti, rozvinutí sil a prostředků a zaujetí operační sestavy, případně i k přeskupení.

Periodizace války

je časové i obsahové rozdělení války na jednotlivá období, přičemž v každém se zakončuje cyklus událostí, v důsledku kterých vzniká přelom ve vedení války.

Periodizace války je dvojího druhu: a) historická, která se dělá po válce na základě jejího konkrétního průběhu a b) strategická, která se dělá před válkou, avšak jen přibližně, vzhledem k tomu, že hodnocení procesů války se opírá jen částečně o minulé zkušenosti a v rozhodující míře vychází z teoretických závěrů.

Ze strategických hledisek je možné válku členit na čtyři období: bezjaderné, s omezeným použitím jaderných zbraní, jaderné a závěrečné. Přitom k některým obdobím nemusí dojít, popřípadě se mohou spojit v různých kombinacích.

Periodizace války je určena politickými a strategickými cíli, ale především možnými variantami zahájení války agresem, existencí strategických jaderných sil a následky prvního jaderného úderu těchto sil.

Socialistická a buržoazní vojenská věda

V současné době existují vedle sebe dvě kvalitativně odlišné vojenské vědy — buržoazní a socialistická. Buržoazní vojenská věda vznikla s nástupem kapitalistického společenského řádu a znamenala tehdy revoluční zvrat proti předchozímu feudálnímu vojenství. Buržoazní vojenská věda byla v podmínkách vývoje kapitalismu velmi intenzivně rozvíjena a stala se v rukou buržoazie důležitou a účinnou zbraní k prosazování politických cílů jednotlivých kapitalistických států. Zvláště v období imperialismu byla dovedena buržoazní vojenská věda na takový stupeň svého vývoje, že se stává prostředkem jednotlivých skupin monopolistické buržoazie k dosažení světovlády.

Naproti tomu socialistická vojenská věda je vytvářena socialistickým zřízením, jejími vojenskými teoretiky a praktiky, v současné době jako nutný důsledek ohrožení socialistických států imperialistickou agresi. Jakmile nebezpečí této agrese zcela pomine a socialismus se stane převládajícím systémem na celém světě, nebude socialistická vojenská věda již nut-

ná a přestane existovat, protože za socialismem nebudou ani války.

Nejmarkantnější rozdíly mezi socialistickou a buržoazní vojenskou vědou vyplývají z rozdílnosti jejich vzniku a zániku, z rozdílnosti jejich podstaty charakteru a cílů, z třídní podstaty a zaměření obou těchto věd. Znamená to, že buržoazní vojenská věda je nástrojem v rukou reakční třídy kapitalistů, nástrojem, který slouží uskutečňování nespravedlivých politických cílů, tj. dobytí a zotročení cizích území a likvidace pokrokového socialistického zřízení. Je proto v rozporu s celkovou tendencí vývoje lidské společnosti i v rozporu se zájmy širokých lidových mas samotných kapitalistických zemí, které mají jednotlivé požadavky buržoazní vojenské vědy uskutečňovat. Naproti tomu socialistická vojenská věda vznikala a je rozvíjena v podmínkách pokrokového socialistického společenství, a to pouze v jedné fázi jejího vývoje, kdy hrozí nebezpečí imperialistické agrese. Socialistická společnost, když už je nucena v konkrétní situaci činit opatření ke své obraně, je též schopna vytvořit vojenskou teorii i vojenskou organi-

zaci vyššího typu než je buržoazní. Samotné přednosti socialistického zřízení umožňují socialistické vojenské vědy při řešení nejrůznějších vojenských otázek maximálně využívat všech ekonomických, vědeckotechnických, morálně politických i vojenských činitelů. Požadavky socialistické vojenské vědy jsou plně v souladu se zájmy širokých lidových mas, které je také aktivně pomáhají uskutečňovat. Nesmírně závažným činitelem pro rozvoj socialistické vojenské vědy je pak i vedoucí úloha komunistické strany, pod jejímž vedením jsou mobilizovány všechny síly na obranu socialistické společnosti. Socialistická vojenská věda má své základy ve spravedlivé politice komunistických stran, řídí se jejími idejemi a politikou. S takovou silou buržoazní vojenská věda nikdy nemůže počítat.

Převaha socialistické vojenské vědy nad buržoazní však spočívá především v jejích ideově teoretických a metodologických základech. Důsledně vědecká marxisticko-leninská teorie, dialektický a historický materialismus, aplikovaná a uplatněná ve vojenství, vytváří pro socialistickou vojenskou vědu základní a velmi výhodné podmínky pro vědecké zkoumání takového složitého jevu jakým je ozbrojený zápas. Naproti tomu idealistické a metafyzické základy buržoazní vojenské vědy velmi komplikují a ztěžují vědecké poznání války jako ozbrojeného zápasu a odhalování objektivních zákonitostí v něm působících. Socialistická vojenská věda je proto schopna na základě marxisticko-leninské teorie a metody daleko rychleji, komplexněji a přesněji odhalovat objektivní zákonitosti ozbrojeného zápasu a jejich znalosti v praxi také daleko šířeji a větším úspěchem využít než buržoazní vojenská věda. Socialistická vojenská věda je schopna na tomto základě též daleko jasněji vidět i do budoucna celkovou linii vývoje vojenství a rozpracovávat tvůrčím způsobem jeho jednotlivé otázky.

Když takto hovoříme o převaze socialistické vojenské vědy nad buržoazní, na prvo nemáme na mysli podceňování buržoazní vojenské vědy a zvláště ne pak vojenských možností imperialistických zemí. Naprosto nemůžeme počítat s tím, že by buržoazní vojenská věda nebyla schopna poznat a také správně využít objektivních zákonů ozbrojeného zápasu. Její poznávací i praktické možnosti jsou značné a nemůžeme je v žádném případě podceňovat.

Je to způsobeno kromě jiného i tím, že socialistická a buržoazní vojenská věda vedle zásadních rozdílů mají v konkrétním obsahu některých otázek řadu věcí obdobných a dokonce i společných.

Socialistické a kapitalistické ozbrojené síly jsou vybaveny v podstatě stejnou vojenskou technikou, takže soudobá válka by byla vedena obdobnými technickými prostředky z obou stran. Je to proto, že rozvoj a zdokonalování vojenské techniky je na obou stranách velmi intenzivní i když s jinými cíli, a to nejen na základě vědeckotechnického rozvoje ve vlastní zemi, ale i v ostatních zemích. Je velmi nepravděpodobné, že by se kterékoliv zemi podařilo na dlouhou dobu získat, utajit a vojensky využít zcela nový převratný vynález, o kterém by druhá strana neměla ani tušení. Tato skutečnost vede k mnoha shodným rysům v konkrétním vojenskotechnickém základě socialistické a buržoazní vojenské vědy. Vzhledem k tomu, že vojenská technika je vedle člověka velmi důležitým činitelem, který ovlivňuje ozbrojený zápas, vypracovává socialistická buržoazní vojenská věda na tomto základě obdobné konkrétní způsoby a formy vedení války, operace i boje.

Socialistická i buržoazní vojenská věda rovněž studují a pro současnou potřeby využívají stejných nebo obdobných praktických zkušeností, jako jsou zkoušky s vojenskou technikou, cvičení a zvláště pak zkušenosti z minulých válek. Především druhá světová válka a vojenská střetnutí v poválečném období jsou pro socialistickou i buržoazní vojenskou vědu důležitým zdrojem zobecnění, a to nejen z bojové činnosti vlastních ozbrojených sil, ale i ozbrojených sil ostatních zemí. Tato skutečnost vede k tomu, že socialistická i buržoazní vojenská věda v řadě případů dochází k obdobným závěrům, které pak aplikuje na současnou vojenskou praxi.

Některé společné rysy buržoazní a socialistické vojenské vědy pak vyplývají z toho, že obě tyto vědy jsou budovány na společném historickém základě, na předcházejícím vývoji vojenství. Jak socialistická, tak i buržoazní vojenská věda si určitým způsobem osvojily z vojenského dědictví minulosti to cenné, co má význam pro řešení současných úkolů vojenské vědy.

Takové jsou tedy rozdílné i shodné rysy buržoazní a socialistické vojenské vědy. Musí nás to nutně vést k závěru, že buržoazní vojenská věda je schopna do značné míry odhalovat objektivní zákonitosti ozbrojeného zápasu a prakticky jich i využívat, a to i navzdory chybným ideově teoretickým základům. K tomu nutí buržoazní vojenskou vědu skutečnost ozbrojeného zápasu, protože bez respektování objektivních zákonitostí není možné vůbec ozbrojený zápas vést. A ozbrojený zápas je

více než kterákoli jiná oblast lidské činnosti takovou sférou, kde nejsou možná polovičitá řešení nebo dokonce nedbání objektivních zákonitostí. Tam jde, zvláště v současné době, o řešení otázky života či smrti celých národů a tříd. A proto i buržoazní vojenští teoretikové docházejí často ke správným závěrům, a to především v těch otázkách, které jsou bezprostředně spojeny s konkrétním vedením bojových akcí. Čím obecnější otázka, tím více se však projevuje zásadní rozdílnost v názoru socialistické a buržoazní vojenské vědy.

Takto je třeba v podstatě se dívat i na

převahu socialistické vojenské vědy nad buržoazní. Není to převaha, vyplývající z mechanického posuzování jednotlivých vojenských otázek, ale převaha, vyplývající z ideově teoretické nadřazenosti socialistické vojenské vědy a z její třídní podstaty a zaměření. Socialistická vojenská věda má v důsledku toho větší možnosti rychleji a komplexněji odhalovat objektivní zákonitosti ozbrojeného zápasu a také je plně aplikovat na činnost ozbrojených sil. Tyto možnosti je ovšem třeba především subjektivním úsilím velitelů a politických pracovníků uvádět ve skutečnost.